Lillehammer kommune

UTKAST 29.3.17

Planprogram

Kommunedelplan for oppvekst 2018-2027

Innhold

1. Bakgrunn og formål 2
2. Rammebetingelser og forutsetninger 3
2.1. Om tjenestene og sentrale rammer og føringer 3
2.2. Lokale føringer 6
3. Muligheter og utfordringer 7
3.1. Universelle tiltak – en trygg oppvekst i et trygt miljø. 8
3.2. Grunnopplæringen 9
3.3. Helse 9
3.4. Inkluderende lokalsamfunn 10
3.5. Digitalisering 10
4. Planprosess og organisering 10
4.1 Fremdriftsplan og frister 10
4.2 Organisering 11
4.3 Opplegg for medvirkning 11
5. Behovet for utredninger i forbindelse med planarbeidet 12

1. Bakgrunn og formål

I følge vedtatt *Kommunal planstrategi for Lillehammer 2016-2019* skal det utarbeides en kommunedelplan for oppvekst. Planen skal være styrende for kommunens oppvekstpolitikk. Lillehammer kommune har ikke tidligere hatt en helhetlig plan for oppvekstmiljøet.

Alle kommunedelplaner skal ha et planprogram (plan- og bygningslovens § 4-1). Loven stiller krav til medvirkning og offentliggjøring. Planprogrammet er i praksis en plan for planleggingen. Planleggingen skal være effektiv og formålstjenlig, og bidra til bedre politisk styring. Den skal ikke være mer omfattende enn nødvendig.

Foreliggende planprogram trekker opp spørsmål om retning for arbeidet med barn og unges oppvekstmiljø. Det synliggjør de største utfordringene som må utredes nærmere i løpet av planperioden, det skisserer hvordan lokalsamfunnet kan medvirke i utarbeidelsen av planen og det setter tidsfrister for gjennomføring.

Formålet med en kommunedelplan for oppvekst er bl.a. å sikre at målene i *Kommuneplanens samfunnsdel 2014-2027* blir oppfylt. Kommuneplanen fremhever gjennomføringen av videregående opplæring som et bærekraftmål for Lillehammer kommune. Målet er at minst 90 % skal gjennomføre. Videre trekker kommuneplanen frem fire mål spesielt for oppvekst- og utdanningsfeltet:

- Barn og unge i Lillehammer skal trives og oppleve sosial tilhørighet og mestring hjemme, i nærmiljøet, i barnehage og på skole.
- Barn og unge skal ha trygghet og mulighet til å ferdes fritt.
- Skolegangen skal gi alle barn et godt kunnskapsgrunnlag.
- Barn og unge skal utvikle sterk bevissthet om helse og miljø.

Disse målene nås først og fremst ved å gi gode tjenester til alle på helsestasjonen, i barnehagen, på skolen og i fritidssektoren - og i barneverntjenesten, tilrettelagte tjenester og andre hjelpetjenester for dem som trenger ekstra støtte og omsorg. Et godt og systematisk samarbeid på tvers av tjenesteområdene er en forutsetning for å lykkes.

Sektor Oppvekst har utarbeidet en visjon som gjenspeiler dette: *«God samordnet innsats gir trygghet, kompetanse og livsmestring.»*

Kommunedelplanen skal vise vei for både daglig og langsiktig arbeid og dessuten være et styringsverktøy for utarbeidelse av saker til politisk behandling som påvirker oppvekstfeltet. Kommunedelplan for oppvekst bør derfor besvare disse grunnleggende spørsmålene:

- Hvordan skal alle tjenesteområder som arbeider med barn og unge sammen legge best mulig til rette for en god oppvekst og for mestring hele livet for *alle* barn og unge i Lillehammer?
- Hvordan skal kommunen samarbeide med befolkningen for å møte tjenestebehovet på en treffsikker og helhetlig måte?
- Hvordan kan kommunen være forberedt på - og ha en beredskap for – uforutsette endringer i oppvekstmiljøet?
- Hvordan kan kommunen sikre seg kompetanse som ivaretar dagens krav og fremtidens utfordringer?

2. Rammebetingelser og forutsetninger

Det offentlige ansvaret for helheten i barne-og ungdomspolitikken utøves i samspill mellom sentrale og kommunale myndigheter. Det er en rekke lover, forskrifter, stortingsmeldinger, strategier og utredninger som legger premisser for hvordan kommunen skal legge til rette for et trygt og kvalitativt godt oppvekstmiljø. I det følgende presenteres noen av de viktigste for de ulike tjenesteområdene i Lillehammer kommune.

2.1. Om tjenestene og sentrale rammer og føringer

Barnehage:

Barnehagen skal legge et godt grunnlag for videre utvikling og læring. Målet er en god og trygg barnehage med kvalifiserte og omsorgsfulle voksne, der barn kan leke og lære.

Barnehagen har et krevende mandat og høye mål for sitt arbeid med bl.a. lek, omsorg, dannelse, læring og språk. Staten legger føringer for dette arbeidet gjennom barnehageloven med forskrifter. Rammeplan for barnehagene er en slik forskrift. I løpet av våren 2017 kommer det en ny rammeplan, som får virkning fra 1. august. Barnehagens innhold videreutvikles for å møte en ny tid. Den nye rammeplanen vil ha stor betydning for arbeidet i barnehagene i tiden fremover.

De siste årene er det lagt viktige føringer som har ført til endringer i barnehageområdet:

Fokus er nå flyttet fra å øke antall barnehageplasser til å øke kvaliteten på og innholdet i barnehagetilbudet. Det skal være større likhet i kvaliteten på tilbudet som gis. Det kreves barnefaglig utdanning for alle som skal jobbe i barnehage, og det satses stort på etter- og videreutdanning av personalet. Innen 2020 skal det på plass en bemanningsnorm for barnehagene, og pedagogtettheten skal økes fra 30 % til 50 %, dvs. at halvparten av personalet skal være utdannet barnehagelærere.

Retten til barnehageplass er utvidet, slik at også barn født i september, oktober og november nå har rett til barnehageplass fra 1. august eller den måneden de fyller ett år. Dette fører til kortere ventetid på barnehageplass, og at flere barn, også de under ett år, får begynne i barnehagen.

Familier med lav inntekt kan søke om redusert foreldrebetaling og gratis kjernetid i barnehagen.

I 2016 ble reglene om rett til spesialpedagogisk hjelp og rett til tegnspråkopplæring for barn under opplæringspliktig alder flyttet fra opplæringsloven til barnehageloven. Dette gjør at regelverket er bedre tilpasset barnas alder.

Meld. St. 19 (2015-2016)– Tid for lek og læring- bedre innhold i barnehagen slår fast at barnehagen skal være et sted for lek og læring, og at språkarbeidet skal styrkes.

Det er fremmet forslag om en egen lovhjemmel i barnehageloven om et trygt omsorgs- og læringsmiljø, tilsvarende opplæringslovens kapittel 9 a.

Skole:

Staten styrer skolen først og fremst gjennom opplæringsloven med forskrifter og gjennom læreplanverket.

Meld. St. 28 (2015–2016) Fag – Fordypning – Forståelse - En fornyelse av Kunnskapsløftet varsler endringer nettopp i læreplanverket. Regjeringen foreslår å fornye fagene i skolen for å gi elevene mer dybdelæring og

bedre forståelse. I tillegg vil den gi skolens brede dannelsesoppdrag en tydeligere plass i skolehverdagen. Dette skal være et langsiktig fornyelsesarbeid som bygger videre på Kunnskapsløftet, og på den måten også sikre kontinuitet for både lærere og elever. Stortingsmeldingen varsler at det skal utarbeides en strategi for fagfornyelsen som ivaretar bred involvering og tilstrekkelig tid til hvert trinn i prosessen.

NOU 2015:2 – «Å høre til» har fokus på det sosiale skolemiljøet, og da først og fremst arbeidet mot mobbing og krenkelser. Allerede nå er det foreslått lovendringer som vil påvirke skolen; fokuset på psykisk helse og et sosialt og trygt skolemiljø vil trolig bli enda tydeligere i planperioden.

Regjeringen varsler at den i løpet av våren 2017 vil legge frem en ny stortingsmelding *«Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen».* På en pressekonferanse 20. mars uttaler kunnskapsministeren blant annet at skolene vil få en lovfestet plikt til å gi elever som henger etter et tilbud om intensiv opplæring i lesing, skriving og regning. Praktiske konsekvenser for Lillehammer kommune er ikke kjent i det planprogrammet skrives.

Øvrige tjenester i sektor Oppvekst:

Lillehammer helsestasjon tilbyr helsestasjons- og skolehelsetjeneste til barn og ungdom 0-20 år og svangerskapskontroll til gravide i tilknytning til helsestasjonen.

Tjenesten skal i et tverrfaglig samarbeid bidra til å skape et godt oppvekstmiljø for barn og ungdom gjennom tiltak for å styrke foreldrenes mestring av foreldrerollen, fremme barns og ungdoms lærings- og utviklingsmiljø og bidra til å legge til rette for godt psykososialt og fysisk arbeidsmiljø i skolen.

Tjenesten består av forebyggende og helsefremmende helsetjeneste for barn 0 - 5 år, jordmortjeneste, skolehelsetjeneste, ungdomshelsetjeneste, flyktninghelsetjeneste, utenlandsvaksinering og smittevern, Familieteamet og Ungdomsbasen.

Virksomheten er regulert av flere ulike lover, forskrifter og retningslinjer, bl.a. *Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, Nasjonal faglig retningslinje for barselomsorgen og Veileder for helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente.*

I februar 2017 kom ny *Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmede og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom* som gir en detaljert beskrivelse av oppgavene. Regjeringen har dessuten presentert nye nasjonale føringer gjennom strategier som er aktuelle for helsestasjonen (og flere tjenesteområder):

- *Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017–2022)*
- *#Ungdomshelse – regjeringens strategi for ungdomshelse 2016–2021*

Tjenesteområde Kultur har en rekke tilbud som gir viktige bidrag til en helhetlig satsing på barn og unges oppvekst. Innenfor avdeling Kultur og Fritid er det flere tilbud for barn og unge: Ungdomsklubben 61 grader nord, ungdomskulturhuset Plan B, UFO – regionalt ungdomskulturtilbud, Onsdagsklubben – fritidsklubb for mennesker med nedsatt funksjonsevne, sommertilbud i skoleferien i samarbeid med lag og foreninger m.m. Både Lillehammer bibliotek, Lillehammer kino og Kulturhuset Banken har tilbud som er rettet inn mot alle innbyggerne i kommunen, og i noen grad tilrettelagte tilbud for barn og unge. Lillehammer kulturskole har sin virksomhet hovedsakelig rettet inn mot barn og unge; med vekt på opplæring, opplevelse og dannelse.

Virksomheten i TO Kultur er i liten grad lovregulert. Kulturloven fastsetter offentlige myndigheters ansvar for å legge til rette for et bredt spekter av kulturaktiviteter slik at alle kan delta. Biblioteklоven regulerer driften i biblioteket, og § 13-6 i opplæringsloven lovfester kulturskolen. Rammeplan for kulturskolen utgitt av Norsk kulturskoleråd er nylig vedtatt som retningsgivende for Lillehammer kulturskole.

Sittende regjering har ikke lagt frem verken stortingsmeldinger, utredninger eller strategier som primært retter seg mot barn, unge og kultur/fritid.

Lillehammer læringssenter (LLS) er et kommunalt læringssenter på grunnskolens område, og er dermed regulert av de samme lover og forskrifter. På LLS arbeides det også med bosetting og kvalifisering av innvandrere og flyktninger etter introduksjonsloven. Omkring 50 nasjonaliteter og språk er representert på LLS, som består av fire avdelinger:

- Avdeling for norsk og samfunnskunnskap for innvandrere og flyktninger
- Innføringsklasse for minoritetsspråklige barn og unge, samt tospråklig fagopplæring.
- Avdeling for grunnopplæring som tilbyr grunnskoleopplæring for unge og voksne over 16 år og spesialundervisning for voksne over 18 år (både minoritetsspråklige og majoritetsspråklige).
- Flyktningeavdelingen som har ansvar for bosetting av flyktninger og gjennomføring av det toårige introduksjonsprogrammet for flyktninger bosatt i Lillehammer kommune.

Meld. St. 30 (2015-2016) – Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk, inneholder 69 punkter som beskriver konkrete tiltak regjeringen vil ha gjennomført. 19 av disse berører barn og unge direkte.

Barneverntjenesten har ansvar for tjenester til barn og unge opp til 18 år (23 år hvis de unge ønsker det selv) etter lov om barneverntjenester. Barneverntjenesten iverksetter både hjelpetiltak og omsorgstiltak:

- Hjelpetiltak, som f.eks. veiledning til foreldre, er ment å bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter, og gjelder for barn og barnefamilier.
- Omsorgstiltak som fosterhjem og institusjon iverksettes for barn og ungdom som pga. omsorgsproblemer og/eller atferdsproblemer ikke kan bo sammen med sin familie, enten for en kortere eller lengre periode.

NOU 2016: 16 - Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett *til omsorg og beskyttelse* - har nylig vært på høring (frist 30. januar 2017). Formål med lovendringen har vært å tilpasse gjeldende lov til dagens samfunn, med endrede familiemønstre og økt globalisering. Loven er utformet for å sette barnets beskyttelsesbehov i sentrum ved å la barnets omsorgssituasjon være avgjørende for om tiltak skal settes inn, ikke det fysiske oppholdsstedet.

Ansvaret for boliger til enslige, mindreårige flyktninger er – og skal fortsatt være - tillagt barnevernet. *Meld. St. 30 (2015-2016) – Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk* - legger føringer også for denne virksomheten.

Tjenester med tilbud til barn og unge i sektor Helse og omsorg:

Tildelingsenheten har et overordnet ansvar for samordning og koordinering av tjenester på individnivå for voksne og barn ved å finne ut hva som skal gjøres og hvordan det skal gjøres. Enheten skal plassere ansvar for tiltak i utøvende tjenesteområder, og har ansvar for samordning av tiltak og tjenester i kommunens

tjenesteområder til beste for tjenestemottaker. Enheten har også ansvar for at individuelle planer utarbeides og å støtte pårørende i deres rolle.

Tildelingsenheten er kommunens koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering, og har et spesielt ansvar for koordinering av tiltak og tjenester for barn/unge, jfr. *Helse -og omsorgstjenesteloven* kap. 7-3.

Tjenester med tilbud til barn og unge i sektor Velferd:

Tilrettelagte tjenester: Lillehammer kommune har ni bofellesskap for personer med nedsatt funksjonsevne. Bofellesskapene er ulike i størrelse og utforming, og har med ett unntak døgnbemanning. Alle bofellesskap er lokalisert i eller i nærheten av sentrum. Tjenesteområdet rommer også et ambulant team og en avdeling for barn og unge med spesielle utfordringer. I tillegg er Marihøna og Kløverbakkens dagaktiviteter, samt tidligere TO Avlastning nå tilknyttet tjenesteområdet.

Virksomheten er bl.a. regulert av helse- og omsorgstjenesteloven og pasientrettighetsloven.

Sittende regjering har ikke lagt frem verken stortingsmeldinger, utredninger eller strategier som primært retter seg mot barn og unge med behov for tilrettelagte tjenester.

NAV følger opp innbyggere som trenger bistand for å komme i jobb eller beholde jobben sin. For de yngste er målet ofte å komme inn i eller fortsette å stå i et utdanningsløp. Ved siden av oppfølgingen mot arbeid eller utdanning, forvalter NAV en rekke økonomiske ytelser, både kommunale (som sosialhjelp) og statlige (som sykepenger). Arbeidet med å bistå foreldre i å bli selvberget gjennom arbeid, er hovedstrategi nummer én i arbeidet med barnefattigdom. NAV Lillehammer-Gausdal er med på satsingen helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier, der bolig, arbeid, økonomi og barnas situasjon er de sentrale fokusområdene.

Det årlige tildelingsbrevet fra Arbeids- og sosialdepartementet legger de viktigste føringene for arbeidet i NAV, sammen med omtalen i budsjettproposisjonene og vedtatte lover og forskrifter. For 2017 gjelder:

> *«Å bidra til at flere kommer i arbeid og færre mottar stønad skal være Arbeids- og velferdsetatens høyest prioriterte oppgave. Det er et mål at etatens innsats skal føre til økt overgang til arbeid for arbeidssøkere og personer med nedsatt arbeidsevne, og at andelen mottakere av helserelaterte ytelser reduseres. Det skal særlig legges til rette for oppfølging av den nye ungdomsinnsatsen, ved at aktiviteter som tilbys personer under 30 år skal stimulere til økt overgang til arbeid eller utdanning og at færre i denne aldersgruppen skal motta helserelaterte ytelser. Innsatsen for innvandrere fra land utenfor EØS skal styrkes. «*

I tildelingsbrevet påpekes spesielt at NAV-kontorene skal styrke barneperspektivet i tråd med formålsbestemmelsen i sosialtjenesteloven for å sikre at det tas særlige hensyn til barns behov i alle vurderinger der tjenestemottaker har barn. *Barn som lever i fattigdom. Regjeringens strategi (2015-2017)* og den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid *Bolig for velferd (2014-2020)* er andre sentrale, tverrsektorielle strategier som nevnes.

2.2. Lokale føringer

Barns oppvekst er først og fremst familiens ansvar, men hele samfunnet har et medansvar; bl.a. barnehage, skole, andre kommunale tjenester, nærmiljøet og frivillige organisasjoner. Lillehammer har generelt et godt oppvekstmiljø, men også her finnes barn og unge som sliter.

Kommuneplanens samfunnsdel setter målene og peker på hva som må gjøres og hva som er kommunenes ansvar. Det legges vekt på involvering av alle samfunnsaktører, utvikling av sosiale ferdigheter og interesser, fysisk aktivitet og trygg ferdsel. Kommuneplanens samfunnsdel har også pekt ut *«Sammen om oppvekstmiljøet»* som samarbeidsprosjekt.

Lillehammer kommunes planstrategi sier om kommunedelplan for oppvekst at:

> *«Det bør utarbeides en kommunedelplan som både ivaretar hensyn i ulike bydeler og grendesamfunn, og tar fatt i økende bekymring for utsatte barne- og ungdomsgrupper. Planprogrammet avklarer forholdet til andre planer som angår oppvekstmiljøet.»*

Det kan sees som både en utfordring og en fordel at flere sentrale planer vil være under revisjon parallelt med utarbeidelse av kommunedelplan for oppvekst. Dette gjelder blant annet *Kommunedelplan for helse og omsorg 2017-2027*, *Plan for psykisk helse- og rusarbeid*, *Kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelse 2018-2021* og *Trafikksikkerhetsplan 2017-2021*. Det må sikres god kommunikasjon mellom de ulike aktørene som arbeider med disse planene.

Strategisk kompetanseplan er nylig revidert. Innen oppvekstsektoren er det i dag ikke vanskelig å rekruttere nye ansatte med riktig kompetanse. Utfordringen er at det stilles nye kompetansekrav til yrkesutøvelse som gjør at de som allerede er ansatt i sektoren har et stort behov for etter- og videreutdanning. Eksempler på dette er kravene til undervisningskompetanse i fag og krav om økt andel barnehagelærere i barnehagene.

Andre lokale planer og strategier som *Kommunedelplan for oppvekst 2018-2027* må forholde seg til, er bl.a.

- *Plan for skolehelsetjenesten 2016*
- *Handlingsplan mot barnefattigdom 2016-2020*
- *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*
- *Bolighandlingsplan 2017-2020*
- *Kulturstrategi Lillehammer fra 2014*
- *Byutvikling 2044 – strategi for areal- og transportutviklingen med handlingsprogram: Lillehammer - 10-minuttersbyen*
- *3:1 Digitaliseringsstrategi 2017-2020*

Det henvises ellers til oversikten i kommunal planstrategi (side 11 og 12).

3. Muligheter og utfordringer

Kommunedelplanen skal ha fokus på Lillehammers innbyggere i aldersgruppen 0-21 år. Planen vil også omhandle barn i svangerskapet. Grensen på 21 år er ikke en absolutt avgrensning, blant annet fordi unge under barnevernets omsorg kan velge å være det frem til de fyller 23 år. Men det er et mål at de unge som 21-årige skal være ferdige med videregående skole, noe som kan være en naturlig avgrensning.

En framskrivning av Lillehammer kommunes befolkning frem mot 2027 basert på SSBs beregninger for middels vekst ser slik ut:

	2017	2019	2021	2023	2025	2027
Sum 0-5 år	1 671	1 734	1 816	1 920	1 967	1 994
Sum 6-15 år	3 060	3 082	3 097	3 084	3 134	3 240
Sum 16-20 år	1 792	1 796	1 754	1 752	1 777	1 778
Sum Lillehammer	*27 748*	*28 287*	*28 754*	*29 221*	*29 698*	*30 198*

I planperioden er antagelsen at barnetallene vil være stigende, men pga. lavere fødselstall de foregående 20 årene, vil veksten først komme blant de minste barna. Gruppen av grunnskolebarn er økende mot slutten av planperioden, mens gruppen av ungdom i videregående opplæring vil være mer eller mindre konstant i planperioden.

Det er nylig foretatt en gjennomgang av barnehage- og skolestrukturen i Lillehammer for å møte fremtidens behov. Utgangspunktet har vært overordnet strategi for barnehager og skoler: *Lillehammer skal ha gode, moderne og funksjonelle barnehage- og skolebygg som innbyr til trivsel, aktivitet, glede og læring.*

Folkehelseoversikten og Ungdataundersøkelsen med statistikker viser i all hovedsak at folkehelsa i Lillehammer ligger på et tilfredsstillende nivå, også blant barn og unge. Lillehammer er preget av høyt aktivitetsnivå, gode nærmiljøer, høyt utdanningsnivå og gode kommunale tjenester. Kommunen har full barnehagedekning med godt kvalifisert personale. Grunnskolene leverer gode resultater. Sammen med gode hjelpetjenester og frivillig arbeid i lag og foreninger, kan oppvekstmiljøet beskrives som generelt godt.

Men som kommuneplanen påpeker: *«Også i Lillehammer har vi barnefattigdom, ungdom som ikke fullfører videregående skole og økt antall unge på sosialhjelp.»* Mobbing, kroppspress, uthenging på sosiale medier, rasisme, vold og misbruk foregår også her. Disse utfordringene er en del av en generell samfunnsutvikling. God kartlegging og situasjonsanalyse er derfor nødvendig for at kommunens tjenester skal være effektive og treffsikre.

I det følgende er det pekt på noen fokusområder som det kan være aktuelt å behandle nærmere i kommunedelplan for oppvekst. Det skal likevel være åpning for at andre eller tilgrensende temaer behandles.

3.1. Universelle tiltak – en trygg oppvekst i et trygt miljø.

Begrepene primær-, sekundær- og tertiærforebygging har i løpet av de siste år i økende grad blitt erstattet av begrepene universell, selektiv og indikativ forebygging. Universell forebygging betegner strategier og tiltak som retter seg mot alle, uten å skille mellom grupper og individer.

Folkehelseinstituttet påpeker at universelle tiltak gir en langt større effekt enn selektive tiltak. Gode inkluderende tilbud til alle på helsestasjonen, i barnehagen, på skolen og i fritiden er viktige, universelle tiltak.

Alle barn og unge skal ha en trygg og god oppvekst. Det er først og fremst familien som legger til rette for god omsorg. Men noen barn har det ikke godt. De kan utsettes for vold og omsorgssvikt i hjemmet, eller for krenkelser i barnehagen og på skolen.

Samarbeid og gode relasjoner mellom kommunens tilbud og familiene er et viktig redskap for å skape trygge miljøer. Gode familieforhold skaper mestrende mennesker. Tilbud om familieveiledning kan derfor

være viktig, på samme måte som helsestasjonen, barnehagen og skolen må bidra i det daglige. Noen vil også ha nytte av bistand fra barneverntjenesten.

Det offentlige har også et ansvar for at barn skal kunne ferdes trygt rundt i Lillehammer uten å bli utsatt for farer og ubehageligheter; verken fra andre mennesker eller som følge av at de ferdes i trafikken. Universell utforming er viktig for at byen skal være tilgjengelig for alle.

3.2. Grunnopplæringen

En av hovedutfordringene kommunen står overfor er å legge til rette for et helhetlig utdanningsløp fra barnehage til fullført videregående skole. Det er dette som er grunnopplæringen, og gjennomføringen er avgjørende for videre utdanning og yrkeskarriere. Overgangene mellom barnehage og skole og mellom de ulike hovedtrinnene i skolen oppleves som utfordrende av mange barn og unge. Det er derfor viktig med tett samarbeid mellom de ulike aktørene på hvert hovedtrinn og med barn og foreldre.

Barnehagene i Lillehammer erfarer at få minoritetsspråklige barn starter i barnehage før ved 4-5 årsalder. For å sikre at barna har et godt norskspråklig grunnlag før de begynner på skolen, er det en fordel om de minoritetsspråklige barna begynner i barnehagen så tidlig som mulig. Gratis kjernetid og redusert foreldrebetaling er viktige virkemidler.

Ungdom som ikke fullfører videregående opplæring utgjør om lag 30 % av elevtallet. I Lillehammer har frafallet vært lavere – i 2016 var det 22,1 %, men det er ingen grunn til å si seg fornøyd med det. Frafall er en stor utfordring, og tiltakene må være komplekse for å nå alle. Forebygging av frafall i videregående skole starter tidlig i barneårene. Gode, grunnleggende ferdigheter fra grunnskolen motvirker frafall. Kommunen må derfor styrke opplæringen i basisfagene i de tidligste årene, men dette alene vil ikke være nok. Å få andre yrkesgrupper inn i skolen vil gi en tverrfaglig tilnærming som kan bidra til fullføring av skoleløpet.

3.3. Helse

Mange sliter med sin psykiske helse. Generelt er depresjon og angst de vanligste plagene blant ungdom. 3/4 av dem som sliter med, eller har slitt med, angst og depresjon, har fått lidelsen før de fyller 20 år. Jenter er mer utsatt og oppsøker oftere hjelp enn gutter. Konfliktfylte forhold i hjemmet og liten grad av sosial støtte øker risikoen for slike lidelser. Det er en klar sammenheng mellom mobbing og dårlig psykisk helse. Å nå barn og unge med virksom forebygging og tidlig hjelp, fører til redusert forekomst av psykiske lidelser senere i livet.

Barn og unge er også pårørende. De som har nære omsorgspersoner med psykiske helseutfordringer, rusavhengighet eller annen alvorlig og langvarig sykdom, eller som opplever høyt konfliktnivå i forbindelse med foreldres samlivsbrudd, kan ha større utfordring enn de ser seg i stand til å takle på egen hånd. Det er viktig at disse barna og ungdommene blir sett og får tilstrekkelig hjelp til rett tid.

Globalt er inaktivitet og overvekt et økende problem. Lillehammer har mange barn og unge med høyt fysisk aktivitetsnivå, men ikke alle tar del i dette fellesskapet. Ved overgang til videregående skole er det mange som slutter med organisert idrett. Mange unge opplever dessuten et negativt fokus på utseende og vekt gjennom presse og sosiale medier og andre arenaer der ungdom deltar.

Generelle helseutfordringer må være i fokus på alle samfunnsarenaer. Familie, barnehagepersonell, lærere, fritidsledere og naboer må alle være bevisste på sitt medansvar, sammen med ansatte i øvrige kommunale tjenester. Helsestasjonen og skolehelsetjenesten har en spesielt viktig rolle. De når i utgangspunktet alle barn og unge, og kan følge dem med sine tilbud gjennom hele oppveksten.

3.4. Inkluderende lokalsamfunn

Kommunen skal legge til rette for å skape inkluderende lokalsamfunn og forebygge og forhindre utenforskap. Gjennom sin rolle som samfunnsutvikler og tjenesteyter kan kommunen legge til rette for mangfold og individuell variasjon. Målet er å integrere og inkludere alle barn og unge i Lillehammer i det samme fellesskapet. I dette perspektivet må det fokuseres på barn og unge med annen etnisk bakgrunn enn den norske, barn og unge fra fattige familier, barn og unge med nedsatt funksjonsevne og andre som står i fare for å falle utenfor.

Lillehammer kommune må finne en god balanse mellom universelt forebyggende tiltak og spesiell ivaretakelse av dem som kan falle utenfor.

Sammen med barnehage og skole er kultur- og fritidsarenaen viktig for inkludering. Frivillige organisasjoner er viktige støttespillere i inkluderingsarbeidet, og kan skape felles arenaer og møteplasser for ulike deler av befolkningen. Alle skal ha mulighet til å delta, uavhengig av økonomisk og sosial status, religion eller etnisitet.

Mange barn og unge i Lillehammer deltar svært aktivt i organiserte idretts- og kulturaktiviteter. Samtidig er det behov for og ønske om bedre tilrettelegging for uorganiserte aktiviteter. Dette er en kommunal oppgave.

3.5. Digitalisering

Framtidas kommunale tjenester vil i langt større grad enn i dag være digitaliserte. Innen oppvekstfeltet dreier digitaliseringsprosessen seg først og fremst om kommunens ansvar for å utdanne kompetente digitale brukere, men også om nye måter å kommunisere på, både mellom kommunen og innbyggerne og mellom ulike deler av kommunens tjenesteapparat.

Utdanningen er i stor grad preget av nasjonale rammeplaner og læreplaner. Allerede i dag er digital kompetanse sidestilt med lesing, skriving, regning og muntlig fremstillingsevne som en grunnleggende ferdighet. Det innebærer at alle fag og alle aktiviteter må preges av det digitale. Det utfordrer infrastrukturen, det utfordrer pedagogikken og det utfordrer manges læringssyn.

I stadig sterkere grad vil foresatte, barn og unge forvente å kunne kommunisere med og finne digital informasjon om kommunens tjenesteapparat døgnet rundt. Dette er en utfordring for kommunen. Helsestasjonen, barnehagene, skolene og øvrige tjenester rettet mot barn og unge vil måtte ta hensyn til dette i sin tjenesteutforming.

4. Planprosess og organisering

4.1 Fremdriftsplan og frister

Det legges opp til en omfattende planprosess gjennom 2017 og inn i 2018. Siktemålet er at planen skal være vedtatt i forkant av økonomi- og handlingsplan 2019-2022 og årsbudsjett for 2019, slik at viktige føringer og tiltak fra kommunedelplanen kan innarbeides her.

Praktisk arbeid med planen starter i administrasjonen i mars-april.

Det legges opp til temadrøftinger i fagutvalg og råd fra april og utover, samt at det kan være aktuelt å gjennomføre et arbeidsmøte i kommunestyret om overordnede mål og strategier i løpet av perioden.

Parallelt med dette skal det gjennomføres møter og andre aktiviteter som involverer bl.a. barn og unge, foresatte, ansatte i tjenestene, lag og foreninger og andre samfunnsaktører.

Under er et foreløpig utkast til fremdriftsplan. Det vil bli utarbeidet en mer detaljert aktivitets- og framdriftsplan når planprogrammet er vedtatt.

	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	J	F
Forarbeid planprogram														
Planprogram – høring														
Planprogram vedtas														
Arbeid med plan														
Forslag foreligger														
Offentlig ettersyn														
Sluttbehandling														

4.2 Organisering

Arbeidet skal hovedsakelig skje i - og i regi av - gjeldende politisk og administrativ organisasjon. Arbeidet organiseres derfor som et «prosjekt i linja» med kommunestyret som prosjekteiere. Formannskapet som kommuneplanutvalg forestår politisk styring av planarbeidet på oppdrag fra kommunestyret.

Prosjektledelsen legges til administrasjonen. Plan- og prosjektforum, bestående av rådmannens ledergruppe og andre fagsjefer, styrer administrasjonens arbeid.

Rådmannen vil etablere et arbeidslag bestående av ressurspersoner fra alle fire sektorer til å bistå prosjektledelsen i det praktiske arbeidet. Ved behov vil det bli etablert arbeidsgrupper knyttet til særskilte temaer, utredninger eller satsingsområder.

Ordfører og rådmann utgjør en felles politisk-administrativ styringsgruppe for planarbeidet.

Fagutvalgene er kommunestyrets fagpolitiske organer, og vil fungere som politiske ressursgrupper sammen med rådene. Fagutvalgene, og da spesielt fagutvalg for oppvekst, utdanning og kultur, vil ha fortløpende drøftinger fram til planutkastet foreligger. Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne og ungdomsrådet vil også være sentrale deltagere og bidragsytere i planprosessen.

4.3 Opplegg for medvirkning

I følge plan- og bygningsloven § 5-1 skal enhver som fremmer planforslag legge til rette for medvirkning. Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging. Her vil involvering av elevråd, ungdomsrådet, foreldreorganisasjoner, rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne og frivillige lag og foreninger stå sentralt.

Medvirkning vil kunne skje på mange måter: Ved egne møter hvor det gis tilbakemeldinger på konkrete problemstillinger, idédugnader, brukerpanel, faglige drøftinger etc. Det legges også til rette for at medvirkning skal kunne skje gjennom deltakelse på sosiale medier. Foreløpig ser man for seg at det etableres en egen blogg og Facebook-side hvor innbyggerne både kan holde seg oppdatert og selv bidra i debatten. For å sikre gode prosesser skal det utarbeides en kommunikasjonsplan som skal gjøre nærmere rede for hvordan dette kan gjøres tidlig i planprosessen.

Medvirkning og samarbeid skjer også ved høringer etter plan- og bygningsloven § 5-2. Det skal gjennomføres to høringer i forbindelse med arbeidet med kommunedelplan for oppvekst 2018-2027.

Planprogrammet legges ut på offentlig ettersyn samtidig som det varsles om planoppstart. Høring vil bli kunngjort i pressen og på kommunens nettside. Både planprogram og endelig utkast til kommunedelplan skal sendes på høring til statlige, regionale og kommunale myndigheter og andre offentlige organer, brukerorganisasjoner og institusjoner som blir berørt av forslaget. Det vil være mulig å komme med høringssvar gjennom kommunedelplanens blogg og Facebook-side.

5. Behovet for utredninger i forbindelse med planarbeidet

Planarbeidet medfører behov for utredninger og/eller andre måter å innhente kunnskap på tidlig i planperioden. Oversikten under viser de områder som hittil er identifisert. Det må tas høyde for at det også kan komme til flere etter hvert som planarbeidet går fremover.

Frafall i videregående opplæring. Siste måling viser at om lag 22 % av Lillehammers unge befolkning ikke fullfører videregående opplæring i løpet av fem år. Hva skyldes dette frafallet? Hvor tidlig i skoleløpet vil det vært rimelig å anta at kommunen skal kunne identifisere frafallsrisikoen? Hva slags tiltak er blitt satt inn? Hva slags tiltak bør settes inn?

Digitalisering. Hvilke tjenester innen oppvekstfeltet kan og bør digitaliseres? Hva mener innbyggerne og brukerne av tjenestene? Hvilke gevinster kan hentes ut ved å digitalisere tjenester? Hvilke risikoer må man være spesielt oppmerksom på? Hvilke investeringsbehov medfører en slik satsning?

Universelle tiltak. Universelle tiltak har større effekt enn de spesielle. Hvilke universelle tiltak bør styrkes for å få størst mulig effekt? Hvilke konsekvenser vil økt satsning på universelle tiltak ha på de spesielle tiltakene? Hvordan kan ressurser rettes inn mot de områdene som gir størst effekt gjennom omprioriteringer? Hva vil det bety å satse på tidlig innsats forstått som universelle tiltak tidlig i livet?

Helse. Mye statistikk for helseplager er nasjonal og til dels global. Hvordan ser sykdomsbildet ut i Lillehammer? Hvordan kan kommunen utvikle og forbedre hjelpetiltak og metoder i psykisk helsearbeid overfor barn og unge? Hva er sammenhengen mellom grad av fysisk aktivitet, læringsresultater og psykisk helse, og bør det kommunale tjenestetilbudet utformes på bakgrunn av disse sammenhengene?

Inkluderende lokalsamfunn. Med unntak av i TO Kultur har det tradisjonelt vært liten kontakt mellom frivilligheten og oppvekstsektoren. Hvilken rolle skal frivilligheten spille i oppvekstsektoren fremover? I henhold til kommunal planstrategi for Lillehammer 2016-2019 skal det utarbeides en egen frivillighetsmelding. Dette arbeidet må sees i sammenheng med kommunedelplan for oppvekst.